

Aspekty społeczne

Problemy na drodze wdrożenia idei klastrów energii, na jakie wskazywano w ramach „stolika społecznego”, mają zróżnicowany tematycznie charakter. Wynikało to w znacznej mierze z doboru uczestników stolika – znaleźli się w nim zarówno naukowcy, koordynatorzy klastrów, aktywiści ekologiczni, specjaliści w zakresie polityk publicznych, jak i przedstawiciele władz centralnych i samorządowych. W toku dyskusji udało się wskazać na główne pola problemowe – scharakteryzowane jako ważne i pilne – na które należy położyć nacisk w celu efektywnego rozwoju energetyki rozproszonej i klastrów energii w Polsce. Równolegle do mapowania problemów próbowano od razu wskazać rekomendacje, ustalając listę priorytetów dla podejmowanych w przyszłości działań.

1. **Brak świadomości korzyści z przystąpienia do klastra.** Mimo że przystąpienie do klastra niesie ze sobą realne korzyści dla wszystkich uczestniczących w nim stron, brakuje wiedzy na temat zarówno klastrów, jak i korzyści, jakie z przystąpienia do nich mogą czerpać członkowie społeczności lokalnych. Widoczny jest brak motywacji i zachęt uczestników systemu energetyki rozproszonej do angażowania się i projektowania tego systemu na wszystkich jego szczeblach. Brakuje również prostej instrukcji, jak można przystąpić do klastra.

Rekomendacja R1a: W trybie pilnym należy pokazywać możliwie szeroko korzyści z energetyki rozproszonej (w tym klastrów) i tworzyć zachęty do podłączania się do tego systemu (operacyjna – 0)

Można w tym celu wykorzystać kampanie społeczne (TV, internet, reklama outdoorowa). Warto w tym celu zaangażować narzędzie, jakim jest marketing idei, czyli dystrybuowanie pomysłów kanałami kultury popularnej (np. lokowanie ich w popularnych serialach, filmach, książkach etc.). W przekazie należy się skupić na wątku zachęt i korzyści płynących z rozbudowy sieci energetyki rozproszonej (oszczędność, eliminacja zanieczyszczeń, dbanie o zdrowie, dbanie o dobro wspólne).

Rekomendacja R1b: Wykonanie analiz opłacalności przystąpienia do klastra (0)

Analizy można wdrożyć za pomocą zorganizowania systemu audytów indywidualnych gospodarstw domowych pod kątem możliwości i opłacalności przystąpienia do klastra. Rekomendowane działania to tworzenie kalkulatorów on-line, organizowanie spotkań informacyjnych w gminach i bezpośrednio wizyty audytorów w gospodarstwach domowych.

2. **Brak modelu klastra zrozumiałego dla wszystkich potencjalnych jego uczestników.** Zgodnie wskazano na to, że mamy do czynienia ze stanem niejasności poznawczej wokół idei klastra, zarówno w wymiarze społecznym, jak i indywidualnym (choć tu pojawiła się wątpliwość, czy taki model da się stworzyć, istnieją bowiem różne modele funkcjonowania klastrów).

Rekomendacja R2a: Określenie ram umowy między koordynatorem a uczestnikiem klastra (0)

Należy przygotować i udostępnić jednolity ramowy wzór umowy, w której doprecyzowane będą prawa i obowiązki wszystkich możliwych uczestników klastra energii.

Rekomendacja R2b: Wprowadzenie w klastrach podziału pracy w zakresie zarządzania, polegającego na funkcjonowaniu dwóch menadżerów: biznesowo-energetycznego i społecznego (0)

Taki podział pracy spowoduje, że menadżer społeczny będzie mógł skupić się wyłącznie na kwestiach dotyczących społecznego wymiaru obsługi klastra (informowanie, wyjaśnianie, perswazja etc.).

- 3. Problem braku świadomości przyczyn zanieczyszczenia powietrza i środowiska.** Dotyczy on wszystkich, niezależnie od statusu socjo-ekonomicznego czy miejsca zamieszkania. Mowa tu przede wszystkim o problemie związanym ze smogiem (pyły zawieszone, benzoapiren, dwutlenek azotu etc.), który zwłaszcza na południu Polski i w mniejszych miejscowościach i na wsiach generowany jest przez niską emisję. Udowodniony jest negatywny wpływ smogu na zdrowie.

Klasy są potencjalnie jednym z możliwych sposobów przeciwdziałania temu zagrożeniu (możliwość instalacji ogrzewania elektrycznego, możliwość przejścia na ogrzewania za pomocą pompy ciepła zintegrowanej z panelami fotowoltaicznymi). Wiedza na ten temat wymaga jednak finansowania szeroko dostępnych programów edukacyjnych. Szerszym problemem jest też brak wiedzy – oraz jej wypieranie – na temat zmian klimatu (na zasadzie „to się nie dzieje, a nawet jeśli tak, to mnie nie dotyczy”).

Rekomendacja R3: Kształtowanie wiedzy i świadomości lokalnej dotyczącej skutecznych działań proekologicznych (rekomendacja strategiczna – S)

Należy stworzyć cały ekosystem instytucji na poziomie lokalnym, które będą za wskazane powyżej działania odpowiedzialne (firmy, potencjalni inwestorzy, szkoły, przedszkola, domy kultury, organizacje lokalne np. alarmy smogowe). Instytucje te powinny oferować możliwie szeroką paletę działań edukacyjnych (zajęcia szkolne, granty, konkursy, działania CSR, działania PR-owe pod kątem potencjalnych inwestorów np. ulgi podatkowe).

- 4. Brak poczucia sprawstwa u obywateli.** Jako istotny problem u podłoża rozwoju systemu energetyki rozproszonej w Polsce zidentyfikowano istnienie przeświadczenia, że indywidualne działania nie mają wpływu na działanie całego systemu. Stanowi to blokadę na poziomie indywidualnym utrudniającą rozwój tego systemu.

Rekomendacja R4a: Zapewnienie wsparcia dla organizacji pozarządowych aktywizujących lokalne społeczności (rekomendacja kluczowa – K)

Mowa tu o wsparciu finansowym, np. 1% OPP, prawnym, dostępie do informacji publicznej, działaniach wizerunkowych, odpowiedzialnym przekazie medialnym). Narzędzia takiego wsparcia należy też zapewnić na poziomie władzy centralnej (proobywatelskie ustawodawstwo).

Rekomendacja R4b: Zachęcanie miast do konkurowania w zakresie poziomu działań proekologicznych i jakości życia (O)

W tym celu można wdrożyć takie konkretne inicjatywy, jak tworzenie ekologicznego rankingu miast, system nagradzania i certyfikowania miast niosący ze sobą benefity finansowe czy wprowadzenie systemu oznaczeń za efektywne wdrażanie działań proekologicznych na poziomie lokalnym (np. listki w różnych kolorach).

5. **Pomijanie głosu społecznego i podejścia partycypacyjnego.** Zidentyfikowano problem polegający na niezadowoleniu z braku uwzględniania głosu obywateli w zakresie ich współdecydowania o istotnych kwestiach dotyczących ich codziennego funkcjonowania (kwestia korzystania z różnych typów źródeł energii również się zalicza). Jakkolwiek istnieją prawne narzędzia mające na celu uwzględnianie głosu obywateli (konsultacje społeczne, budżet partycypacyjny, inicjatywa lokalna), to w praktyce często mają one charakter fasadowy. Powoduje to zniechęcenie i spadek zaangażowanie obywatelskiego.

Rekomendacja R5: Należy wykorzystać narzędzie, jakim jest panel obywatelski dla energetyki rozproszonej (ogólnopolski lub panele lokalne) (K)

Narzędzie takie faktycznie aktywizuje obywateli, zaś ustalenia panelu często mają charakter wiążący dla władz. Jest ono coraz częściej wykorzystywane zarówno na świecie, jak i w Polsce (Gdańsk, Olsztyn, Warszawa, Wrocław, Poznań, Kraków). Warto zacząć organizować takie panele na poziomie mniejszych miejscowości. Oprócz waloru partycypacyjnego, dodatkowo będzie to sposobność do promowania wiedzy na temat energetyki rozproszonej i płynących z niej korzyści w mniejszych miejscowościach i na wsiach.

6. **Platforma wymiany wiedzy.** Widoczny jest brak platformy wymiany wiedzy dotyczącej energetyki rozproszonej między poszczególnymi interesariuszami polityk publicznych. W projekt organizowania i budowy klastrów energii zaangażowanych jest wielu aktorów (ministerstwo, gminy, uczelnie, przedsiębiorstwa, operatorzy energetyczni, koordynatorzy klastrów, obywatele-prosumenci). Mimo bogatej i różnorodnej wiedzy na ten temat, brak jest forum, na którym byłaby ona prezentowana.

Rekomendacja R6: Stworzenie nowoczesnego, funkcjonalnego i interaktywnego serwisu www dotyczącego energetyki rozproszonej (O)

Taki serwis powinien zbierać wiedzę (zwłaszcza bogate i zróżnicowane doświadczenia zagraniczne), pokazywać dobre praktyki w tym zakresie i umożliwiać skuteczną wymianę wiedzy na ten temat.

7. **Potrzeba zmiany podejścia władzy centralnej i samorządowej.** Problemem jest dysfunkcyjny paradygmat, w ramach którego operuje współczesna władza, polegający na fetyszyzowaniu wzrostu gospodarczego i ilościowych jego wskaźników, a deprecjonujący kwestie dobrostanu i jakości życia obywateli. Zmiana w tym zakresie powinna zmierzać ku podejściu projakościowemu, a nie jedynie koncentrowaniu się na stricte ekonomicznej analizie w kategoriach kosztów i zysków z podejmowanych działań (modne dziś w niektórych niszach opiniotwórczych podejście degrowth).

Rekomendacja R7a: Podnoszenie kompetencji urzędników za pomocą organizowania dodatkowych szkoleń oraz podnoszenia ich zarobków, co powinno działać motywująco (O)

Rekomendacja R7b: Należy zwiększać zainteresowanie i zaangażowanie w kwestię poprawy jakości życia obywateli u interesariuszy publicznych i politycznych (K)

Narzędziem wymuszającym takie zmiany mogą być boni lub granty motywujące pracowników administracji publicznej do zasięgania opinii na zewnątrz, wprowadzenie komórek informacyjnych, tworzących przestrzeń nawiązywania wspólnych kontaktów.